

IZHAJA MESEČNO — CELOLETNA NAROČNINA ZNAŠA 15 DIN
NAROČA SE: PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI, MIKLOŠIČEVA 7

ŠTEV. 4

NOVEMBER 1935

LETO XIV

Zbor slovenske katoliške prosvete

XXXVI. redni občni zbor Prosvetne zveze v Ljubljani

V zatiranju utrjena, v svobodi oživljena se je 17. oktobra 1935 zbrala na svojem obnovitvenem občnem zboru elita slovenske katoliške prosvete. Ob prenapolnjeni verandni dvorani hotela „Union“ je kmalu po pol devetih dopoldne otvoril predsednik Prosvetne zveze dr. Jakob Mohorič občni zbor, na katerem je bilo zastopanih 117 društev z nad 300 delegati, s kratkim uvodnim govorom, v katerem je pozdravil neprecenljivo delo slovenske katoliške prosvete in se spomnil treh temnih let po zločinskem razpustu. Ko so bili naši prosvetni domovi zapečateni, pa smo v naše slovenske cerkve stopili in v triletnem neprostovoljnem molku opravljali prave duhovne vaje, katerih sadovi bodo kot temelji, na katerih bo živela, se razvijala in zajela vse slovensko življenje prenovljena slovenska katoliška prosveta.

Po uvodnih besedah je g. predsednik pozdravil zborovalce in predlagal udanostne brzojavke Nj. Vis. kraljeviču Andreju, kraljevskemu domu in knezu namestniku Pavlu.

Dr. Korošec, častni predsednik P. Z.

V znak hvaležnosti je občni zbor takoj izvolil ministra dr. A. Korošca za častnega predsed-

nika in mu poslal udanosten pozdrav in zahvalo za postavitvev PZ.

Dalje je pozdravil predsednik zastopnika škof. ordinariata g. stolnega dekana dr. Fr. Kimovca, zastopnika PZ iz Maribora prof. Sekolca, zastopnika Dijaške zveze g. Perkopca, dalje zastopnika Z. F. O., zastopnico Z. D. K., zastopnika Ljudskih odrov in zastopnico Ženske zveze. Nadvse navdušeno pa je bil pozdravljen g. ban dr. Marko Natlaččen, ki je tekom predsednikovega govora stopil v dvorano v spremstvu svojega tajnika g. dr. Kovačiča. Predsednik je omenil v svojem nagovoru, da je PZ težko preizkušnjo prestala in izšla iz tega ponižanja polna novega življenja. Zmožna, da zavojuje na kulturnem polju sleherni župniji in slehernega zavednega katoliškega Slovenca.

G. ban dr. Marko Natlaččen je iskreno čestital novemu vstajenju z željo, da bi PZ odkrila in vzbudila čim več pozitivnih sil v našem narodu ter jih dvignila k večji popolnosti ter vodila narod do čim večjih uspehov, ki bodo v čast in korist ljudstva ter v ponos jugoslovanski državni skupnosti.

Nato preide predsednik k dnevnemu redu.

Tajnik Vinko Zor je podal

tajniško poročilo

Zadnji občni zbor PZ je bil dne 13. oktobra 1932, torej pred tremi leti. Višje sile so onemogočile delovanje društev, kakor tudi centrale. — Zadnji občni zbor je prinesel novih pobud za prosvetno in vzgojno delo. V odbor so prišli novi odborniki, razdelili so se referati, izmed katerih je zlasti kulturno-idejni pokazal smotreno urejeni program. Pri tem kulturnem svetu so sodelovali gg. župnik Finžgar, dr. Fabijan, dr. Ahčin, dr. Kuhar, profesor Kuret in dr. Pogačnik. Ta kulturni svet je sestavil program za socialno prosvetne tečaje, ki bi po zgledu francoskih socialnih tednov obsegali 20 predavanj. Redakcijo tega programa je prevzel dr. Ahčin. Izdelan je bil tudi program za versko prosvetno obnovitvene dneve, kateri bi se bili vršili v juniju 1933 v Stični ob priliki 800 letnega jubileja. Odbor, ki je pripravil to prireditev, je sklenil prvo nedeljo v juniju romanje žena in deklet v Stično. Dopoldan naj bi bil izključno verski in služil versko idejni poglobitvi, popoldan bi bil posvečen historično prosvetni prireditvi, pri kateri bi se na prostem na dvorišču stiškega samostana uprizorila v veliki zasedbi zgodovinska igra „Jurij Kozjak“. V ta namen je odbor igro od g. Barleta iz Maribora odkupil in pripravil za uprizoritev. Naslednjo nedeljo bi bila prireditev za može in fante v istem smislu, tretjo nedeljo, Alojzijevo, bi pa mladina ljudskih in meščanskih šol pohitela tudi v Stično. Program te prireditve bi bil prikrojen za mladino (l. 1932 se je vršil prosvetni in režiserski tečaj. Program prosvetnih večerov se je mogel le deloma vršiti.)

Na željo akademskih društev je PZ izpraznila 9. februarja 1933 prejšnje prostore starešinstva v Akademskem domu in se preselila v nove prostore v Vzajemno posojilnico, I. nadstropje. Ko je bilo že vse urejeno, pa je prišel 17. februarja 1932 zloglasni odlok o razpustu PZ in pri njej včlanjenih društev. S tem dnem je bilo vse delo ustavljeno. Vršile so se tri preiskave od strani policije, trikrat so pregledali

vse knjige, vse akte, ves inventar, katere pa so se končale brez uspeha in se ni našla najmanjša stvar, katere bi mogla služiti kot utemeljitev razpusta. Imenovan je bil komisar g. Fran Govekar, kateri je nadzoroval delo v knjižnici in pisarni do 10. jan. 1934. Za svoje delo je zahteval 8000 Din odškodnine. 11. januarja 1934 je prevzel inventar po pravilih škof. ordinariat v Ljubljani, kateri je imenoval bivšega tajnika PZ za upravnika imovine PZ z dekretom št. 196 z dne 11. jan. 1934. Prevzelo se je v odbor, ki naj bi vodil in upravljal imovino še prof. Mlakar, dr. Capuder, gdč. Lebarjeva, gdč. Remčeva, g. Stare, in g. Pleničar. Na ta način je bila rešena imovina PZ. Da bi mogla pisarna za silo shajati, smo sprejeli upravo Mentorja, Vrtca in Angelčka, Radio revijo in sprejeli tudi pisarno Katoliške akcije. Ta upravni odbor je imel 7 sej, pri katerih je reševal tekoče zadeve. Ker je bil brez organizacije, ni mogel izvesti kakih večjih prireditev. Tudi ta odbor se je trudil na vse načine, da bi prišlo do obnove prosvetnega dela, toda brez uspeha. V tej dobi ne smemo prezreti veličastne prireditve 1900 letnice našega odrešenja in proslave jubileja nadškofa dr. Jegliča. Vso pripravo je po KA izvršila pisarna PZ. Ko pa je Prezvizišeni Ordinarij 2. oktobra 1934 izrazil željo, da prevzame uprava imovine PZ s tajnikom in vsem osebjem obširne priprave za II. Evharistični kongres v Ljubljani, je bilo od tega časa vse delo pisarne posvečeno temu namenu. Potom pisarne je bilo razposlanih 450.000 podobic z molitvijo, vsak mesec po 1000 okrožnic in ravno toliko predavanj in pridig skupno v 18.000 izvodih. Dalje 7.800 proglosov v raznih jezikih, 40.000 izvodov molitvic in pesmic za mladino, nad 5.000 izv. not za mladinski nastop in 4.500 za angelsko mašo, za vel. noč je pisarna razposlala 52.000 evh. razglednic, nato 6.000 velikih letakov in 1.700 manjših, za majnik je bilo odposlanih 80.000 Jezusovih dni katehetom. Pisarna je rešila do 30.000 dopisov in odgovorov, za razne seje odsekov je bilo razposlanih nad 5.000 vabil, razmnožili pa smo nad 15.000 okrožnic in navodil.

Samo v propagando za kongres je na pr. pisarna izposodila 260 serij predavanj o zgodovini evh. kongresov ter je imel tajnik 135 predavanj za namen kongresa. Ob dnevih kongresa in v dnevih pred kongresom je bila pisarna zaposlena z razpošiljanjem in prodajo izkaznic in znakov, katerih je šlo tudi nad 100.000. Vdobi, ko je bilo vse delo onemogočeno, ko so se uresničevale besede: „Na tleh leže slovenstva stebri stari“, je naš narod pokazal svojo gigantsko silo in izpeljal 1. 1933 tako lepo jubilejno proslavo in 1935 največjo proslavo v svoji zgodovini, prirejeni na čast evharističnemu Kralju. Take prireditve pričajo o veliki organizatorni zmognosti našega ljudstva, o brezprimerni disciplini in odločni volji, ki gre preko vseh zadržkov za svojim ciljem. Zares, velik je naš narod, kadar služi Najvišjemu.

Prav v tistih dneh je padel tudi žarek upanja na obnovo naše organizacije. Ko je prejel odbor obnovitveni dekret, se je takoj lotil dela. V tem času je imel 13 sej, od zadnjega občnega zbora skupaj 27. Odbor sam je veliko trpel, ker so bili njegovi delavci preganjani: kot n. pr. prof. Dolencec in g. Erjavec, in je bil v tem oziru nepopoln. Skical pa je ankete, na katere je povabil naše kulturne sodelavce. Tako se je vršila anketa o požitviti fantovskih odsekov 27. avgusta v njenih prostorih ob navzočnosti 18 sodelavcev. Na tej razpravi se je razpravljalo zlasti o požitviti naraščaja, ki naj temelji na temelju samovzgoje in aktivnega sodelovanja mladine. Poudarilo se je, da je treba poglobiti versko delo in dati odgovora na sodobna vprašanja in vsebino sodobnemu gibanju. Temelj pa naj tvori življenje z domačo faro in s cerkvijo. Vokviru fantovskih odsekov in dekliških krožkov naj se podaja zlasti načelna vzgoja. Skoro istočasno se je vršila anketa o požitviti dekliških krožkov, v kateri so se poudarjali slični principi in smernice za bodoče delo.

Radi bi bili izpeljali širšo anketo takoj ob obnovitvi. Ker ni bilo mogoče sklicati sodelavcev na širše zborovanje, je Zveza razposlala na razne kulturne delavce vprašanja glede bodočih smernic kulturnega udejstvovanja.

Vse nasvete smo upoštevali in jih uresničili tako pri ZFO, DK in ljudskih odrih. Drugi nasveti pa bodo prišli v obliki predlogov na občni zbor. Takoj ob začetku smo naprosili Prezvzišenega Ordinarija za pokroviteljsko naklonjenost, za želje in nasvete prosvetnega dela. Ob tej priliki je Prezvzišeni Ordinarij izrazil željo, naj bi bili člani katoliških prosvetnih društev le praktični katoličani t. j. oni, ki izvršujejo verske dolžnosti: nedeljsko, velikonočno in postno postavo. Nevarnost je namreč, da se sicer vpiše v naše organizacije članstvo, ki ni versko in kulturno idejno naše. Ker je evh. kongres posegel tako globoko, zato naj bi tudi prosvetna društva pomagala, da njegove resolucije ne bi ostale samo na papirju, temveč prešle v meso in kri. Ker je PZ včlanjena in podrejena KA kot vrhovni škofijski organizaciji, zato naj bi jo razbremenila v tem, da bi vršila kulturni apostolat KA. Vsled tega pa je nujno, da ima važen vpliv v društvu Cerkev potom svojega zastopnika. Na teh treh idejnih smernicah bo Zveza osnovala bodoče delo. Morda bo tu in tam potrebna operacija, izvršiti pa moramo želje Ordinarija, ki so za nas takorekoč ukazi.

Osrednja pisarna, ki je obenem tudi pisarna ZFO in ZDK in Z. Lj. O. je prejela 2687 dopisov in odposlala 1433 in nad 600 okrožnic.

Ljudska knjižnica v Ljubljani je morala prav tako prenehati s svojim delom. Na ponovne naše prošnje je politična oblast dovolila, da se je odprla in da sme izposojati knjige. V dobi od zadnjega občnega zbora do 15. okt. t. l. je bilo v knjižnici 39.820 obiskovalcev, kateri so si izposodili 31.608 slovenskih knjig, 30.040 nemških, 841 hrvatskih, 277 francoskih ali skupno 64.982 knjig. V tej dobi se je knjižnica pomnožila za 1090 knjig in šteje sedaj 11.795. Na novo smo dali vezati okoli 400 knjig. Knjižnica ima dalje naročenih več lepih revij in listov. V celi dobi je prejela le 2000 Din podpore, vsi drugi vzdrževalni stroški grede iz blagajne PZ. Knjižnica ustreza popolnoma sodobni kulturno pedagoški

zahtevi ter odgovarja vsem religioznim in znanstvenim načelom. Knjižnica je obenem vzgojno žarišče tudi za društvene podeželske knjižnice. Po zadnjih podatkih je teh 132 in imajo nad 50 000 knjig. Z veseljem ugotavljamo, da se zlasti podeželska inteligenca rada poslužuje naše centralne knjižnice. Knjiga se dobi tudi za daljšo dobo proti malenkostni izposojevalnini na posodo. Posrečilo se je dobiti dobrega, vestnega knjižničarja v osebi vpok. ravnatelja g. Antona Doklerja, kateri se je z mladeniškim ognjem lotil ureditve knjižnice in spopolnitve. Pripravil je nov imenik za tisk, ki bo obsegal okoli 350 strani v formatu 17 × 12 in kateri bo služil tudi podeželskim knjižnicam kot vodič pri nabavi in izpopolnitvi knjižnice. Imenik knjižnice pa bo obsegal tudi mladinski oddelek, v katerem je okrog 1000 knjig, in seznam iger, katere so na razpolago ljudskim odrom, včlanjenim v PZ.

Drugi oddelek, katerega je tudi dovolila politična oblast, da se sme otvoriti kljub razpustu Zveze, je bila **izposojevalnica diapozitivov in filmov**. Od 15. okt. 1932 do 15. okt. 1935 je izposojevalnica izposodila verskim in prosvetnim organizacijam ter zavodom 1556 predavanj opremljenih s slikami. Približno po 500 na leto. Normalnih filmov je bilo v tej dobi izposojenih 119, malih Pathe 444. Po zgledu katoličanov, ki so posebno na polju kinematografije napredovali v Franciji, Belgiji in Holandiji ter v Ameriki, je prišel tudi naš odsek za korak naprej. Upamo, da bo bodočnost ravno na tem področju beležila še zelo lepe uspehe. Neprestano mislimo na lastno izposojevalnico filmov in na lastno produkcijo ter na stike z ostalimi kat. produkcijami v inozemstvu. Zbirka diapozitivov se je pomnožila za 30 serij v tem času in šteje sedaj že nad 11.000 diapozitivov. Kompletirali smo tudi zbirko malih filmov, ki se je pomnožila za 12 stometerskih koles. Istočasno se je tudi povečala zbirka gramofonskih plošč. Tudi iz te zbirke so si društva kaj rada izposojevala raznovrstne plošče bodisi, da so jih rabili pri uprizoritvi raznih iger, bodisi, da so vadili nabožne pesmi,

bodisi, da so z njihovo pomočjo priredili razne koncerte.

V tem času je izvedla Zveza običajno romanje na Sv. Višarje 3. in 4. avgusta, v znak hvaležnosti in poživite naše katoliške prosvete in pa turistično poučno potovanje skozi Dolomite v Švico in južno Nemčijo. Oboje se je izvršilo v najlepšem redu in složnosti, ob skupni udeležbi 434 oseb.

Delo prosvetnih društev se je istočasno z delom v Zvezi začelo obnavljati. Z veseljem beležimo, da se je osnovalo pet novih društev v našem področju tako, da štejemo sedaj 242 prosvetnih in izobraževalnih društev. Vršili so se lepi prosv. tabori: v Cerknici, Stopnem, Cerkljah, na Prežganjem itd., katerih se je udeležilo nad 10.000 oseb. Na podlagi zadnje statistike je znašalo število članstva 12.437, katero pa se je v marsikaterih društvih podvojilo, v nekaterih celo potrojilo. Podrobne statistike pač ne moremo zahtevati od društev v tem kratkem času, saj bo treba še veliko dela, da se bodo vsa društva z vsemi svojimi odseki vzbudila in začela ponovno delovati. Posebno prosimo, da bi društva posvečala veliko pozornost spopolnitvi svojih knjižnic, osnovanju fantovskih odsekov, deklških krožkov in ljudskih odrov. Poskrbi naj se za dobro pripravljene prosvetne večere, med katerimi se posebno priporoča letos Krekov večer, večer dobre knjige, stiški jubilej in socialne večere o boljševiski Rusiji ter karitativni večer v postu. Da bi se zlasti mladina čim bolj spopolnila tudi v stanovsko strokovnem znanju smo sestavili načrt gospodarskih, kmetskih, delavskih in pravnih tečajev. Nekaj društev je za te tečaje že zaprosilo. Pri glavnem odboru se bo osnoval odsek, ki bo skrbel zlasti za kmetsko strokovno izobrazbo. Ker pa ne črpajo člani izobrazbe samo na društvenih sestankih in prireditvah, temveč imajo tudi v listih prava vrela poštene izobrazbe, zato zlasti toplo priporočamo „Kres“ kot glasilo ZFO in „Vigred“ kot glasilo ZDK ter „Ljudski oder“ kot glasilo ljudskih odrov. Društva so obvezana, da naročijo in na sejah čitajo „Vestnik“ PZ. Za kmetsko strokovno

spopolnitev pa odlično skrbi „Domo-ljub“ s svojo prilogo „Gospodar in gospodinja“. Za dijaštvo pa izdaja PZ „Mentorja“.

Dasiravno je Zveza obnovila delovanje poleg centrale tudi v vseh odsekih, pa ne moremo danes poročati še o odseku za radio. Kljub številnim intervencijam naših ministrov zaževa do sedaj še ni rešena. Upamo pa, da bo tudi to rešeno v najkrajšem času. Gmotna škoda sega preko pol milijona.

V Ljubljani bo priredila PZ v okviru prosvetnih večerov 22 predavanj, ki bodo večinoma opremljena s slikami, s filmom in ploščami. Tudi ta predavanja so na razpolago podeželskim društvom. Za socialno delo bo prinašal „Vestnik“ ciklus predavanj izpod peresa dr. Ahčina, katera bodo na razpolago voditeljem tudi po deželi. Zveza je obnovila tudi stike z našimi izseljenci, tako v Nemčiji, Franciji, Belgiji, Holandski in na našem jugu, kjer živi toliko slovenskih rudarjev po raznih rudnikih Srbije, kateri pa so versko prosvetno popolnoma zanemarjeni. Za nje bo priredila zopet božično zbirko knjig.

Ljudski oder. — Ista usoda kot ostale odseke PZ je zadela tudi Ljudski oder. V nevarnosti je bilo, da bo inventar, katerega so naše organizacije zbirale leta in leta, raznešen na vse strani in za bodoče delovanje izgubljen. Vsled tega je uprava imovine PZ prenesla inventar iz Ljudskega doma v svoje prostore, ga uredila in ga nudila organizacijam v uporabo. Od 30. januarja 1934 do 15. oktobra 1935 smo prejeli na izposojevalnini za garderobo 15.336,50 Din, za izposojene igre pa 1.345 Din. Denar se je večinoma uporabil za napravo kostumov, katerih se je nabavilo v tem času nad 257, tako da obsega sedaj garderoba že lepo zbirko. Izposodili smo jo 271 društvom, ki so včlanjena v Zvezi. Da bi se igranje na naših odrih pravilno usmerilo in postavilo na novo podlago, zato smo sklicali 28. avgusta anketo o ljudskem odru. Ob tej priliki se je načeloma sklenilo, da naj tudi oder služi poglobitvi verskega življenja med našim narodom. Dognalo se je, da se sorazmerno veliko igra, zato pa naletimo na reper-

toarju dela, ki niso primerna na naše odre. Kot načelo naj velja: kake 4 igre na leto, dve dobri narodni in 2 verski, toda le tam, kjer so na razpolago dobri igralci in podana možnost, da verski misterij uspe.

Slovenska krščanska ženska zveza. — Tudi ta organizacija je obnovila svoje delo, dasiravno ni bila razpuščena. Manjkalo ji je pač organizacije po deželi, zato je osredotočila svoj delokrog na socialno polje in tukaj lečila rane sodobne krize. Po zgledu ZDK hočejo pri velikem programu katoliške prosvete sodelovati tudi žene in odrasla dekleta. Zavedajo se pač važnosti svojega apostolskega dela zlasti po mestih in industrijskih krajih, kjer hočejo zagospodovati nevtralne in brezverske ženske organizacije. Današnja doba zahteva, da se žena poleg svojega dela v družini zanima tudi za razna druga socialna vprašanja, od katerih zavisi napredek pri blagostanju družine in celega naroda. Močnejša društva, zlasti po trgih in industrijskih krajih, naj v okviru prosvetnih društev **osnujejo odsek za žene** in odrasla dekleta, katerim bo Zveza nudila za tekoče leto izdelan program: Lastna izobrazba, vzgoja otrok in družinskih članov, praznovanje družinskih praznikov, negovanje družinske skupnosti. To naj bi bila kulturna naloga sodobne žene. Prezreti pa ne sme socialne naloge, ki čakajo ženo v družini, sosesčini, vasi, občini, pri skrbi za blagostanje, pri dobrodelnosti. Gospodarske potrebe jo silijo, da dobro razume splošno gospodarstvo, da si zna urediti gmoten položaj z ozirom na hranilnice, zadružništvo in zavarovanje. Kjerkoli se osnujejo taki odseki naj jih prijavijo Slovenski krščanski ženski zvezi, Ljubljana, Masarykova c. 12, katera jim bo dala za delo še podrobnejših navodil. To delo vodi nad vse vneta naša sodelavka gdč. Anica Lebarjeva kot predsednica Zveze in voditeljica Kolodvorskega misijona in njenega zavetišča.

Poročila in smernice za ZFO in za ZDK bomo slišali pozneje iz njihovih referatov.

Popolnoma onemogočeno pa je bilo delo narodno obrambnemu referentu,

ki se je preselil iz Ljubljane v Maribor. V bodočem letu upamo, da se bo obnovilo delo Slovenske Straže, ki je zlasti važno za naše obmejne kraje in za naše rojake, ki bivajo izven meja naše države. Medtem ko je bilo delo prosvetnim društvom onemogočeno, pa se je prosto razvijalo delo nemških kulturnih organizacij, tako knjižnic, mladinskih odsekov in glasbenih. Pojavili so se s svojimi organizacijami na kočevskem in v nemškutarških gnezdih Štajerske. Kadar bomo sami dovolj narodno zavedni, bo naše delo za ostale Slovence zares uspešno. Otresti se moramo vseh znakov sicer preštane 1000 letne sužnosti in se usposobiti za resno delo narodno kulturnega osvobojenja. Sleherni Slovenec mora biti dobro poučen kako živijo bratje za mejami in kakšna je usoda naših izseljencev. Naše narodno delo mora iskati stikov z ostalimi severnimi in južnimi Slovani.

Pod okriljem PZ delujeta še dve gospodarski zadrugi t. j. zadruga „Lastni dom“ in „Radio“ zadruga. Naloga „Lastnega doma“ je zbirati prispevke in gospodariti s premoženjem, katerega je zbrala PZ v tkzv. Jegličev sklad, da se zgradi osrednji prosvetni dom v Ljubljani. Doslej je nabranega okrog 300.000 — Din, toda ta vsota je še daleko premajhna. Vse ljubljanske organizacije trpijo ravno radi tega, ker nimajo prosvetnega doma. Predsednik te zadruge je bil dolgo časa konfiniran, zato tudi zadruga ni mogla uspešno delovati. Drugi razlog pa je gospodarska kriza, ki je zajela ves naš narod, zlasti pa denarne zavode. — „Radio“ zadruga se peča z izdelavo radio aparatov, ojačevalnih naprav in z nabavo zvočnih kino aparatov. Je zastopnica največje firme v Evropi Zeiss-Ikon, Dresden. Bodoči občni zbor te zadruge bo moral urediti delovanje in poslovanje prodajalne in delavnice.

Kljub vsem neprilikam in težavam, kljub drakoničnim odredbam ni izginito iz naših vrst veselje in idealizem za prosvetno delo med našim narodom. Ker je to delo nesebično, neplačano in sloni samo na ljubezni in požrtvovalnosti, zato dosega tudi lepe uspehe. Ti uspehi bodo pa lepši in popolnejši,

če se bo delo poglobilo versko, pod okriljem evharističnega gibanja in smernicah KA, če se bo poglobilo socialno karitativno, da bo hladilo rane sodobnih kriz, če se bo poglobilo vzgojno načelno, kar je posebno naša sodobna naloga, ko se vrši pregrupacija političnih strank. Le tako delo bo v procvit našem narodu in naši jugoslovanski državi.

Poročilo tajnika Zora je bilo z odobravanjem sprejeto, prav tako blagajnikovo poročilo, katero je podal g. Bogo Pleničar. G. dekan Tomažič je podal v imenu preglednikov izjavo, da so bile pregledane vse poslovne knjige tako v tajništvu, pisarni in pri blagajniku, nato je predlagal odboru razrešnico s pohvalo, kar je bilo sprejeto z navdušenim odobravanjem.

Za tem pa je podala gđc. Marica Pogačnikova smernice in načrt za delo in organizacijo dekleških odsekov.

Univ. prof. dr. Lukman, predsednik

Nato so sledile volitve. Ker sta bili predlagani dve listi, so se vršile volitve tajno. Na obeh listah je bil predlagan za predsednika prof. dr. Lukman. V odbor so bili izvoljeni gg.: univ. prof. dr. Fr. Lukman, dr. Ivo Česnik, inšpektor Ivan Dolenc, prof. Janko Mlakar, prof. Niko Kuret, prof. Jensenovec, Puš Ludvik, Stare Miloš in Levec Fr.; kot pregledniki pa gg.: Martelanc Ivan, prof. Tine Debeljak in dekan Ivan Tomažič.

Po volitvah je akademik Berkopec pozdravil občni zbor v imenu Slovenske dijaške zveze z željo, da bi obnovljena slovenska katoliška prosveta tako, kot je bila nekdanja Krekova obrambni zid proti prodirajočemu liberalizmu, postala trdnjava, ob kateri se bo razbil val komunizma, ki kot naslednik liberalizma pljuska na slovensko zemljo.

Predlogi

Soglasno so bili sprejeti naslednji predlogi:

1. Član prosvetnega ali izobraževalnega društva, ki je včlanjeno pri PZ v Ljubljani, more biti le praktičen katoličan, kateri izpolnjuje svoje verske

dolžnosti t. j.: nedeljsko službo božjo, petkovo dolžnost in velikonočno.

2. Duhovnik, kateremu cerkvena hierarhija poveri prosveto v kraju, je virilist v odboru in ima v verskih in moralnih zadevah odločilno besedo.

3. Kulturni svet tvorijo poleg kulturnih delavcev v Ljubljani tudi zastopniki posameznih dekanij.

4. V okviru Prosvetne zveze naj se osnuje kmetско-strokovni odsek, kateri naj skrbi zlasti za kmetско-strokovno spopolnitev mož in fantov pri prosvetnih društvih.

5. Zadruga „Lastni dom“ naj skuša čimprej realizirati načrte skupnega prosvetnega doma v Ljubljani.

6. V jubilejnem letu stiškega samostana naj se izpelje sklep iz l. 1932, da se izvrši romanje v Slično v treh oddelkih, t. j. mladinsko, za žene in dekleta, za može in fante, tri nedelje, dopoldan naj služi verski obnovi, popoldan pa prosveti.

7. Blaž Potočnikova čitalnica v Št. Vidu n. Lj. praznuje v l. 1936 70 letnico obstoja, je torej najstarejša kulturna organizacija, ki je včlanjena pri PZ, zato prosí, da bi se ob tej priliki vršil prosvetni tabor za celo Gorenjsko.

8. Prosvetno društvo v Vel. Laščah bo proslavilo v l. 1936 100 letnico pisatelja Stritarja, zato naj se vrši ob tej priliki prosvetni tabor za Dolenjsko.

Referati

Nato je imel prof. Kuret referat o novem ljudskem odru. Karakteriziral je predvsem današnje neorgansko pojmovanje ljudskega igranja in podal osnove nove ljudske igre: Občestvo, povezanost igranja z življenjem občestva, oživljenje starih običajev in uvedba novih iz duha občestva. Naše ljudsko igranje moramo postaviti na znanstvene folklorne osnove in vsega nasloniti na liturgično gibanje v okviru katoliške akcije. Zatem je še obrazložil formalno plat novega ljudskega odra.

Naslednji referat je imel g. dr. Vilko Fajdiga o temi „Novi čovek v novem času“. V lepih besedah je posebno jasno poudaril dvoje misli: Ako naj svet preuredimo in pravo življenje obnovimo, moramo predvsem in naj-

prej izoblikovati novega človeka. Katoliška akcija se začne pri človeku in se preko človeka razširja v vse smeri življenja. Iz današnjega zmaterjaliziranega in zniveliranega življenja se mora dvigniti človek. Kot je že jasno poudaril sv. oče in kot je to lepo povedal na kongresu Pax Romanae njen duhovni vodja, abbé Gremond — se mora delo katoliške akcije, katoliške prosvete, delo socialne obnove povsem nasloniti na stanovsko idejo. Imamo zdravnike itd., ki so v nedeljo pri maši, v svojem poklicu, ki zavzema večinoma njih življenjskega udejevanja, pa so n. pr. največji pogani. Vse premalo pri nas poudarjamo, a še manj v življenju prenašamo stanovsko idejo. Ves katoliški svet pa čuti, da bo treba radikalno preusmeriti vso našo aktivnost in organizacijo na stanovsko osnovo. Stan oz. poklic je tista os, okoli katere se vrta dejansko življenje vsakega človeka in vsega družabnega življenja. Novo življenje bo zavelo v slovenskem katoliškem gibanju, ako ga bomo začeli usmerjati v smislu stanovskega razčlenjevanja in organičnega medstanovskega občestva. Tako bomo z manj besedami pa z resničnim delom pripravljali hkrati tudi pot k naravnemu družabnemu in gospodarskemu redu na stanovski osnovi.

Kot zadnji je govoril g. univ. prof. dr. Fabijan o kulturnem apostolatu katoliške prosvete. Svoj govor, ki je bil poln novih in bogatih misli, je gosp. predavatelj navezal na idejno-programatični del pravil Prosvetne zveze in posebno poudaril misel, da je praktično katolištvo pogoj za članstvo v prosvetnih društvih. Subjekt prosvetnega društva morajo biti le tisti, ki krščansko kulturo hočejo, ki hočejo le globlje in nadaljnje katoliško-prosvetne izobrazbe. Čeprav je Prosvetna zveza namenjena širokim plastem — za pravo elito morajo biti odseki KA —, moramo vendar ostro ločiti dobro od slabega. Le dobri katoličani naj bodo subjekt, cela fara, vsa okolica pa objekt katoliškega prosvetnega dela. Pretekla leta in veličastni evharistični kongres so naše delo poglobili, kar pa je še plitvega in gni-

lega, moramo že danes odstraniti. Boljše je, da ima ena prosvetna celica le 20 dobrih, kot pa množico članov, pa je skrit v tej množici bacil razkroja. Naša prosveta mora usmeriti svojo delavnost v smereh, ki jih kaže ideja katoliške akcije.

Po referatih se je razvila živahna debata, v kateri je akademik Žebot Ciril predlagal občnemu zboru resolucijo o razmerah v gledališču.

Vodja zborovanja g. prof. Mlakar, g. dr. Fajdiga in g. dr. Pogačnik so resolucijo še dopolnili s prošnjo po jasni in odločni idejni kritiki. Katoliški tisk, predvsem oni, ki je namenjen širšemu ljudstvu, mora način svoje dramske in literarne kritike v tem smislu reformirati. Tudi ta dopolnilni predlog je bil navdušeno sprejet. Občni zbor je nato oba predloga združil v enotno resolucijo in po-

stavil zahtevo, da se morajo misli rešitve takoj izvesti.

Ob koncu je g. stolni dekan dr. Kirmovec izrazil svoje zadovoljstvo nad tem odločnim sklepom, ki sicer ni nov, a se do danes še ni uresničil. Zato pa je tako zelo potreben.

Voditelj občnega zbora g. prof. Janko Mlakar se je v lepih besedah zahvalil bivšemu predsedniku g. dr. Jak. Mohoriču za njegovo 12letno delo pri PZ. Navzoči so se z mogočnim aplavzom pridružili zasluženi pohvali. Občni zbor je bil nato zaključen, navzoči prosvetni delavci pa so bili povabljeni v veliko dvorano Kino Union, kjer so videli in slišali film o evharističnem kongresu v Ljubljani.

Tak je bil obnovitveni občni zbor slovenske katoliške prosvete; ni hotel biti slavnostni, temveč delovni.

Kulturni apostolat KA in katoliške prosvete

*(Predavanje na občnem zboru Prosvetne zveze v Ljubljani,
17. oktobra 1935)*

Namen Katoliške akcije je pokristjanjevati svet, obnavljati vse v Kristusu, širiti božje kraljestvo na zemlji. Delo za Kristusa, prizadevanje, da se človek in človeštvo v vsem svojem življenju vrne h Kristusu, ako se je odtujil od Njega; da oživi in se utrdi v zvestobi do Kristusa, ako je v njem življenje s Kristusom ogroženo ali zamira; da se razplamti apostolska gorečnost v njem, ki osebno sicer živi iz Kristusa, pa ima premalo volje, da bi tudi drugim posređoval, kar je njemu najvišje vrednosti. Da pa je ta obnova možna, je treba najprej krščanskega mišljenja in pojmovanja, najprej treba osebno imeti krščanske ideje in načela o svetu, o človeku, o družini, družbi, državi, razmerju človeka do poedinca, do družbe.

Apostolom so judovski sodniki očitali: Strogo smo vam zabičali, da ne učite v tem imenu, in glejte, napolnili ste Jeruzalem s svojim naukom... (Ap. d. 5, 28). Očitek je obenem priznanje delavnosti apostolov. Danes je še prav posebno in najprej potrebno napolniti svet s Kristusovim naukom. Saj je nevednost strašna ter vzrok ne-

šetih zmed in zablod. Nepoznanje Kristusovega nauka, ki ga Cerkev po Kristusovi volji nezmotno razlaga in širi, je tudi mnogokrat pri praktičnih kristjanih velika in se zato dogaja, da izpolnjujejo sicer krščanske dolžnosti bolj ali manj vestno in hočejo biti kristjani, njihovo mišljenje in pojmovanje pa je v mnogih ozirih že pogansko, brez krščanskih idej. Ako ni naše mišljenje krščansko, ako nimamo živih krščanskih idej, kako naj oblikujemo življenje po Kristusovih načelih, kako naj človeka in družbo privedemo zopet h Kristusu ali jih ohranimo pri Kristusu? Saj še svojega življenja ne moremo, kako bomo šele uveljavili v družbi krščanski vpliv. Akcija, dejavnost sledi spoznanju.

Mišljenje napraviti krščansko je prva potreba našega časa in bo morebiti še večja. Kužna bolezen našega časa je laicizem (Pij XI.), to je miselnost, ki se oprusti vseh krščanskih idej, vseh krščanskih pogledov na svet, človeka in vse njegovo življenje. Človek sam brez Kristusa, brez Boga! To teženje, tako osvoboditi človeka in družbo in vse

življenje se kaže in je ponekod že skoro doseglo svoj cilj, posebno v javnem življenju.

Mislimo le na zakonodajo v raznih državah! Dovoljuje se po državnih postavah razporoka iz različnih razlogov. Ni namen zakonodajalca, da bi se morali posluževati teh ugodnosti. Ali taka postavodaja ne pozna in prizna več krščanskega pojmovanja zakona. Ob enem pa je v pohujšanje, ki krščansko mišljenje državljanov ogroža in kvari. Tudi pri nas se mnogi prizadevajo, da bi v državljanski zakonik spravili možnosti razporoke iz toliko razlogov, kakor jih poznajo v sovjetski Rusiji, kjer je zavesten namen družino razrušiti. In prav te dni so zborovali v Belgradu zdravniki in so sprejeli (ne vsi) resolucijo, s katero zahtevajo, naj se zakonito dovoli uničevanje človeškega življenja, splav, ne samo na podlagi medicinske indikacije (bolezen matere), ampak tudi socialne (slabe gospodarske razmere). Zahtevali so pa, da naj bo izvrševanje tega zločina pridržano zdravnikom, strokovnjakom! Upamo, da se ne bo posrečilo tem ljudem, katerih naloga bi bila čuvati življenje, ne ga pa uničevati, da bi postala njihova želja zakon.

A eno je gotovo in popolnoma jasno. Treba je širiti krščanske ideje o življenju, o družini itd. Še toliko bolj je to potrebno v tistih področjih, kjer je postavodaja že zavrgla krščansko pojmovanje, da se katoličani zavedajo krščanskih idej in se ne poslužujejo takih „ugodnosti“.

Zato so danes posebno po klicu Pija XI. poklicani vsi katoličani, naj krščanske ideje v sebi oživljajo in naj jih širijo, naj z njimi napolnijo domove in ceste, privatno in javno življenje, z besedo in tiskom. Vrhovni učitelj in voditelj Katoliške cerkve je sam v svojih okrožnicah o Kristusu Kralju, o zakonu in družini, o vzgoji, o socialnem vprašanju in drugih pokazal katoličanom najbolj pereče naloge v današnjem času, da obnovijo svoje mišljenje in da napolnijo svet s Kristusovim naukom.

Namen prosvetnih društev je v § 3 izražen takole: Namen društva je: 1. krepiti med člani versko, narodno in go-

spodarsko zavest, izobraževati jih na temelju naukov katoliške Cerkve, zlasti še krščansko socialnih načel, umsko, нравno in telesno; 2. skrbeti za njih strokovno izobrazbo; 3. navajati k varčnosti in treznosti; 4. prirejati jim zdravo, pošteno zabavo.

Ali ni v teh pravih dobro poudarjen na prvem mestu namen, ki se ujema s kulturnim apostolatom KA. Ni edini namen, a je prvi, ki opravičuje obstoj katoliških prosvetnih društev. Celoten namen je dajati in izpopolnjevati izobrazbo in vzgojo, ki je šola ne daje več, pripravljati mladega človeka, da bo mogel čim uspešneje vršiti svojo nalogo v življenju in mu tudi potem, ko je že prevzel samostojno odgovornost kot mož, gospodar, državljan v občini in državi, pomagati, da vrši svoje delo čim boljše. Celoten namen je kolikor mogoče popolnega katoliškega človeka v sodobnem življenju oblikovati.

Iz tega namena je že tudi razvidna notranja vez med KA in pa prosveto: nista si nasprotni, ne smeta se ovirati, ampak podpirati. Prosvetna zveza je l. 1929 prostovoljno pristopila h Katoliški akciji. Katoliška akcija je bila po tedanjih navodilih organizirana kot centrala, ki naj skrbi za razvoj katoliške apostolske dejavnosti; ki naj daje vrhovne splošne smernice in naloge, in naj družji ter vzporeja in uglasuje delovanje katoliških organizacij, da bi njihovo delovanje vedno bolj smoteno in složno težilo za glavnim, najvišjem ciljem, oblikovanjem življenja po krščanskih načelih. In čisto v duhu svojih pravil se je PZ priglasila centrali KA ter s tem izjavila, da hoče svoj namen, posebno prvo točko člena o namenu, kot najvažnejšo s posebno skrbjo izvajati in vršiti v resnici katoliški kulturni apostolat.

Kako so naša prosvetna društva izpopolnjevala svojo nalogo? Nočem biti sodnik, nisem upravičen za to. Tudi bi bil krivičen, ako bi izrekal pavšalne sodbe ali obsodbe. Vem, da so prosvetna društva izvrševala ogromno delo, ki je v resničen blagoslov našemu narodu. A prav zato tudi ne smemo prezreti pojavov, ki so sicer zunanje bolj redki, pa so vendar po svoji naravi

nevarni bacili razkroja in gnilobe. Preveč smo včasih gledali na to, da spravimo kolikor mogoče veliko članov v društva in mislili, da so s tem že rešeni ali usmerjeni pravilno; premalo smo se zavedali, da je treba neprestane paznje, da se izobrazba in vzgoja res vrši smotreno po pravilih. Načelo: Če jim mi tega ne damo, bodo pa šli v nasprotna društva, se je marsikje sprevrglo v obžalovanja vredno popustljivost tako, da je po delu društva in življenju mnogih članov bilo težko najti razliko med katoliškim prosvetnim društvom in organizacijami, ki so namerno izpuštile iz svojih pravil točko 1. § 3. Gledali smo marsikdaj na število in zanemarjali kakovost članov in dela. Izrodilo se je delovanje pogosto v samo igranje in še to brez misli ali služi namenu društva ali ne. Le tako je bilo mogoče, da so bili člani prosvetnih društev ponekod taki, ki svojih navadnih krščanskih dolžnosti niso več smatrali za neobhodni, samoumeveni predpogoj, da sploh morejo sprejemati krščansko prosveto in še bolj, da imajo smisel za njeno razširjanje. Le tako je bilo mogoče, da so člani katoliških društev mislili, da morejo istočasno biti marksisti. Bolje je, da prosvetnega društva ni kakor pa, da bi bilo v njem zavetišče verske mlačnosti ali marksističnega strupa. Bolje je, da ima društvo samo 20 članov, ki se resno zavedajo in vršijo nalogo, ki jo imajo v društvu, kakor pa sto, med katerimi jih je nekaj, ki razširjajo v društvu in fari duh po gnilobi.

Katoliška akcija kakor jo po novejših izjavah in smernicah sv. očeta pojmuje, združuje katoličane, ki so voljni biti vedno na razpolago vodstvu Cerkve, sv. očetu, škofom, dušnim pastirjem in pomagati pri njenem apostolskem delu. Njene zahteve so večje, zato tudi priprava članov temeljitejša in globokejša. Kakor se bodoči duhovniki pripravljajo dolgo vrsto let po načrtu v verski znanosti na bogoslovnem učilišču in v pobožnosti v semenišču, tako je potrebno tudi za člane KA, da bodo šli skozi neko tako bogoslovno šolo in semenišče, le potem bodo mogli

uspešno in neutrudljivo pomagati pri dušnem pastirstvu. Zato tudi število članov KA ne bo nikoli tako veliko, kakor članov drugih katoliških organizacij, ki ne stavijo tako velikih zahtev, in ki dajejo tudi izobrazbo in vzgojo ter nudijo pomoč v svetnih življenjskih, telesnih, kulturnih, socialnih, gospodarskih potrebah.

Eno pa je gotovo in mora biti samoumevno: Subjekt, nosilec katoliškega kulturnega dela, odločujoči član prosvetnega društva sme biti le tisti, ki mu je izvrševanje krščanskih dolžnosti samoumevno, ki ima voljo ravnati se v socialnih in drugih vprašanjih po navodilih Cerkve. Kogar bi bilo treba šele z reverzi opomniti na to, kar je njegova krščanska dolžnost, ne more biti član društva. V tem pogledu je treba naša društva izčistiti in če to ne bi bilo mogoče, bolje razpustiti, in nova ustanoviti. Tu ni umestna in primerna nobena popustljivost, posebno danes ne. Ne sledi pa iz tega, da se nam ni treba za take fante in dekleta nič več brigati. Če ne morejo biti nosilci, odločujoči člani v katoliški prosveti, pa mora biti naša skrb, da morejo postati. Biti morajo objekt katoliškega prizadevanja. V naših društvih mora bolj oživet misel in želja za kulturnim apostolatom. Tako društvo kakor njegovi člani morajo težiti za tem, da se poglabitev njihove izobrazbe in vzgoje širi po celi župniji, na vse župljane, ki jih tako bolj in bolj približujejo sebi, da jih more vedno več stopiti v njihove vrste. To se more zgoditi po njihovih javnih prireditvah, ki so nazonane vsem, če bodo prežete tega duha katoliške prosvete in po kakovosti vedno boljši; to se zgodi po osebnem vplivu članov, ki se zavedajo poslanstva svojega društva.

Danes gre — tako sta nedavno poudarila nezavisno drug od drugega sv. oče in predsednik francoske republike — za obrambo krščanske civilizacije. Ako se bodo naša prosvetna društva zavedala svoje naloge, bodo uspešno delala za ta cilj.

Dr. I. Fabijan.

Mladina in delo!

O orlu pripovedujejo, da pelje svoje mladiče na kvišku, proti soncu. Tiste, ki morejo pogledati v sonce, spozna za zdrav rod in jih ohrani pri življenju, tiste pa, ki sončne luči ne preneso, — kot pohabljenec brez prizanašanja zadavi. — Nekaj podobnega dela z nami življenje, kakor hitro se zavedamo. Tudi ono nas postavi na neko preizkušnjo; samo, da nam ne da gledati v sonce, marveč v mrak, — v svoj lastni mrak. Tisti, ki pogumno zazre v temne sence življenja, tistega življenje spozna za sebe vrednega; slabiče, ki tega ne morejo, ki se ustrašijo teme in mraka, — pa spravi podse in jih pogubi v svojem vrtincu.

Zato pa moramo mi vsi, ki spremljamo mladino na pot v življenje, ki mladino vzgajamo, vzgojiti jo tako, da se ne bo zbala temnih plati življenja. Z drugo besedo: ker je življenje vsem velikokrat zares težko, da, naravnost neusmiljeno in kruto, moramo iz mladine narediti plemenite ljudi, krepke, močne ljudi, kakor iz železa in jekla, po katerih bo življenje lahko toklo s kladivom svojih nezgod.

Več stvari je potrebnih, da mladino vzgojimo jekleno, a predvsem je treba vzbuditi v njej ljubezen do dela.

Mladino moramo navaditi delati, drugače ne bo srečna. Delo je zapoved narave in zapoved vere. Toraj dvakrat zapoved božja. Kdor potemtakem delo mrzi, ta ni prepojen z duhom in z resnico vere, ni pravi kristjan. Zato naj se za svojo srečo nikar ne sklicuje na vero, čeprav moli: Oče naš — daj nam danes naš vsakdanji kruh. Moliti: Daj nam danes naš vsakdanji kruh in roke križem držati, — to se ne pravi veren biti, ampak iz Boga in vere se norčevati.

Predvsem moramo mladini večkrat govoriti o potrebi in dolžnosti dela. Vsi moramo delati, tako smo ustvarjeni in taka je božja volja. Vsi, vsaka stvar v narodi božji se nekako udeležuje, giblje, deluje: rastline popolneje nego mrtve stvari, — živali popolneje nego rastline. Zato moramo tudi ljudje, ki smo najpopolnejša bitja v vidnem stvarstvu, delati. Vsi, visoki

in nizki, stari, posebno pa še mladi. Vi tako, — oni drugače, eni z rokami, eni z glavo, kakor pravimo; eni težje, eni lažje itd. To mi odrasli vsi vemo. Mladina pa se tega ne zaveda, zato ji moramo to povedati zdaj na ta, zdaj na oni način.

Mladini pa moramo govoriti tudi o blagoslovu dela. Delo ima zlato dno. Res je, da ne rodi vsakomur zlata, — potrebnega živeža pa, če ni posebne nesreče, daje vsakomur. To je blagoslov dela za telo, katero poleg tega ohranja tudi zdravo in krepko, če je delo telesno in seveda ne prenaporno.

Ohranjanje pa vsakršno delo tudi dušo, ohranjuje jo moralne plesnobe in gnjlobe. Kdor ne dela, ta ima časa za vse neumnosti in hudobije. Kdor dela, temu ni treba iskati nepoštenih zabav in družčine.

Mladino je treba učiti, delo spoštovati in ljubiti, ker delo človeka naredi tako neizrečeno zadovoljnega. Povejmo pa mladini tudi to, da če delo Bogu darujemo, da velja delo za molitev. Človek se zjutraj na kratko Bogu priporoči in pristavi dober namen: „Svoje delo, o Bog, dajem tebi“. Dobro je! Kar čez dan delamo — samo da je pošteno — vse je molitev. O, koliko zakladov si lahko nabere, če smo v prijateljstvu z Bogom. Kako nepopisen je blagoslov dela!

Mladino pa je treba tudi učiti, kaj in kako naj dela. Kaj? Najprvo potrebne stvari, potem koristne in šele nazadnje samo prijetne. Zelo važno je tudi mladino učiti kako naj dela. Kako? S pridom, temeljito, ne površno. Vsako delo dovršiti. Ne deset reči hkratu začenjati, pa nobene ne dokončati. In sproti delati. Kar je danes treba, danes; kar jutri, jutri; ne pa od štirinajstih dni skupaj, ali na mesec, ali na kvartre. To je zlasti pri učenju velikega pomena. Kar se tako skupaj nahlasta, to nič ne velja. Tisti dež je dober, ki lepo polagoma namoči zemljo — ne ploha, ki naenkrat pridrvi.

Kar se tiče kakovosti dela, ni nobeno delo prenizko, nečastno ali celo sramotno.

Mladina naj se poleg učenja uči delati še koristnih domačih del. Zlasti deklice naj se uče gospodinskih del, to jim ne bo škodovalo. Zatorej vsi, ki

hočemo vzgojiti mladino v plemenite, krepostne in značajne ljudi, učimo jo moliti in delati.

M. O.

Bodoči ljudski oder

Govoril na občnem zboru Prosvetne zveze dne 17. okt. 1935 Niko Kuret

Kdor je določal naslov mojemu današnjemu referatu, je storil prav. Govoriti mi je namreč o „bodočem ljudskem odru“.

Ljudski oder, ki se zanj borimo zdaj tretje leto, je namreč kljub raznim novim pojavom v našem odrskem življenju še zmeraj v bodočnosti. Eno razveseljivo dejstvo pa je vendar že v sedanjosti, to, da čutimo potrebo, razmišljati o „bodočem“ ljudskem odru, da se pojavlja povsod morda nezavestno mnenje, da smo na prelomu in da je treba nečesa novega.

Era diletantizma je, upajmo, v zatonu.

1. Naše neorgansko pojmovanje ljudskega igranja

Pojmovanje igranja je bilo in je večinoma še danes pri nas popolnoma neorgansko. Igra pri nas ni imela in nima tistih zdravih in ljudskih tvornosti, edino odgovarjajočih osnov kot jo ima, na primer, naša ljudska ali narodna pesem.

Znani ali neznani pesniki in skladatelji naših ljudskih pesmi niso ustvarjali zaradi pesmi samih, marveč iz neke notranje nuje, ki so v njej trepetale strune vsega ljudskega sloja ali, kakor pravimo, vsega naroda. Vprav zato je ljudstvo te pesmi sprejelo: najširše plasti enako ubranih ljudi so ob teh pesmih začutile sozvenenje lastne duše. In naprej: kadar ljudstvo te pesmi poje, jih ne poje zaradi pesmi kot takih, ampak zato, ker pooblikuje v njih nezavestno tvorno svoje življenjske vsebine, svoja lastna doživetja.

Pri našem tako imenovanem „ljudskem“ igranju tega absolutno ni. S tem ni rečeno, da slovenske resnično ljudske dramatike, torej take, ki bi jo po izvoru in značaju postavili lahko na

isto ploskev kakor našo ljudsko pesem, ni. V primitivnih oblikah ta dramatika še danes živi na vsem slovenskem ozemlju v raznih šegah in običajih za najrazličnejše prilike narodnega življenja, ponekod tudi v zvezi s pozabljenimi poganskimi kulturi. Pa tudi v izdelanih dramskih oblikah živi slovenska ljudska igra na sicer omejenem koroškem ozemlju prav do današnjih dni. A to je tudi vse in vse to čaka delavcev, ki bodo ljudsko tvornost ali priredili in oplemenitili, ali pa na njej organski gradili nadaljevanje v naš čas.

2. Označba diletantizma

Mislím, da sem s tem pokazal na zgrešenost našega dosedanjega naziva „ljudski odri“. Samo zato, ker so na njih igrali ljudje iz ljudstva, pač tega imena ne morejo zaslužiti. Z ljudstvom kot takim, z njegovim bistvom in njegovim življenjem pač ti odri nimajo in niso imeli niti najmanjšega stika. To je na zanimiv način potrdil neki angleški znanstvenik, ki so mu na njegovi poti po Sloveniji pokazali poklicani ljudje naše Domove in število naših predstav v eni seziji. Brž je povprašal, kaj se igra. In ko je zvedel, je odmajal z glavo. „Imenujte to kakor hočete, ampak ljudski teater to vendar ni!“

Da, res ne. Zato imamo točno ime: diletantizem.

a) Zakaj igra diletant?

Diletant igra zaradi veselja do igranja, prav kakor ga označuje izraz amater, češ, da se z igranjem ukvarja kot ljubivec teatra. To je seveda samo besedna razlaga, ki pojma v celoti ne obseže. Diletant namreč ne igra samo iz veselja do teatra in iz ljubezni do njega, on igra tudi zaradi svo-

jega veselja, zaradi svoje popularnosti, on igra tudi zato, da se uri v nastopanju, in naposled igra tudi zato, da pripomore društveni ali kogarkoli blagajni do novega dohodka, tudi zato, da se junaško vzdrži tekma s tako imenovanimi „nasprotnimi“ odri in društvi. Kaj se diletantski oder briga za — ljudske potrebe, za ljudsko umetnost, kaj njemu mar, ali ima njegovo delo kakšno zvezo z ljudsko dušo in življenjem ljudstva.

b) „Visoka umetnost“

Vse svoje utilitaristično prizadevanje ogrinja v lesketajoči se plašč umetnosti, visoke umetnosti poklicnega gledališča. Ono mu je vzor, to posnema v načinu igranja, posnema ga v izbiri iger — brez premisleka prihajajo na naše odre Kralj Edip, Hamlet in Praznik cvetočih češenj — kar so vsekakor prelepa dramatska dela, a na ljudskem odru nimajo kaj iskati, — posnema ga v gradnji svojih odrov, posnema ga naposled v miselnosti igravcev.

c) Dobronamerna, preračunjena ali neumna plaža

Ali pa — in to je druga značilnost — zapade dramatski plaži najslabše vrste. Ta je lahko dobro mišljena ali pa preračunjena na tako imenovano „občinstvo“. Če je dobro mišljena, ima pri nas navadno nabožno tendenco. To so papirnate igre, dramatisirane pridige ali osladne sentimentalne zgodbe z ganljivim koncem. Zlasti iz samostanskih dvoran so take vrste igre dobro znane. Prihajajo tudi na naše ljudske odre ali pa so v „internih“ predstavah dostopne tudi ljudstvu. — Diletantska plaža pa je tudi preračunano operetna. Stari grozotni viteški motivi z vsemi romantičnimi rekviziti izza zadnjega stoletja se prepletajo z modernimi in celo ameriški domisleki, vse preračunano na povprečno „civilizirano“ gledavstvo, na cenene efekte. — In naposled še plaža najslabše vrste: neumne burke, ki naj občinstvo „vlečejo“, igre brez soli in brez trohice tistega, kar imenujemo ljudski humor. — Ope-

ret, ki jih srečujemo na svoje največje začudenje na nekaterih naših odrih, pa sploh ne bom omenjal.

Vse to, spoštovani navzoči, se potem imenuje ljudski oder, ljudsko igranje.

3. Kaj pravi ljudstvo?

In ljudstvo? Ljudstvo, pravi Romain Rolland, je tisti faktor, ki nič ne govori. Res, ljudstvo ne govori, pač pa zahaja k takim predstavam. Najlepše pa je to, da trdijo enkrat, da ljudstvo resnih stvari noče, drugič spet, da je silno dovzetno za visoko umetnost, ki mu jo nudijo v kopiji poklicnega gledališča diletantski igravci. Obe trditvi si nasprotujeta in obe sta napačni. Ljudstvo je po zaslugi diletantskega igranja sicer res na najboljši poti, da postane dovzetno samo za plitve neumnosti, za bedaste romantične in sentimentalne zgodbe. Na drugi strani pa resne stvari iz območja visoke umetnosti sprejema kakor vse drugo: išče fabulo, ostalega pa — največkrat z igravci vred — ne razume in ne dojame.

4. Kaj s sedanjim diletantizmom?

To je, spoštovani navzoči, podoba „ljudskega odra“ do današnjih dni. Takšen, kakršen je, je plod liberalnega malomeščanstva in čitalniškega ozračja. Naši predniki se niso zavedali bistva stvari in so takšen „diletantski oder“ brez oklevanja presadili v naše katoliško prosvetno delo. Zdaj ima za sabo tradicijo štiridesetih let, kar predstavlja najmanj štiri igralske generacije. Ljudski oder mora postati ljudski. Postaviti ga moramo zares na ljudske osnove. Kakor je to za zdravo pamet na dlani, tako pomeni v resnici revolucijo zoper 40letno tradicijo in to, verjemite mi, ni malenkost. Prvo bo upor diletantskih igralcev. Teh ne bo nihče več spreobrnil. Po mojih izkušnjah je vsako prizadevanje zaman, da bi le enega spreobrnil. Za novo stvar bo treba najti novih ljudi.

5. Osnove nove ljudske igre

Če rečem, da je treba naše tako imenovano ljudsko igranje postaviti na ljudske osnove, se to pravi, da ga moramo postaviti na katoliške in na

slovenske osnove; tako pa je pojem ljudskega igranja hkrati razširiti preko ozko pojmovanega „teatra“.

a) Občestvo — pogoj teatra; povezanost z življenjem občestva

Predaleč bi me zavedlo, če bi hotel govoriti o religiozni in skupnostni pogojenosti teatra. Posnamem naj samo ugotovitev, da je teatru potrebno občestvo, čigar last in izraz je. Saj je tako imenovana kriza teatra na splošno in diletantskega igranja posebej v bistvu samo odtod, ker niti eno niti drugo ne korenini v nobenem občestvu, v nobeni notranje enotno ubrani skupnosti ljudi.

Občestvo, ki veže ali naj bi vezalo nas vse skupaj, je pač občestvo Cerkve. To občestvo vključuje za nas tudi slovensko narodno občestvo. Tako bo torej bodoči naš ljudski oder moral zrasti iz katoliškega slovenskega občestva. Iz tega občestva raste vsa pristna slovenska ljudska igra v preteklosti, najsi bo samo v zametkih v raznih običajih itd., najsi bo v izdelanih dramatskih tvorbah kakšnega Drabosnjaka. Tu bo moral zastaviti svoje delo pravi ljudski oder.

Konkretno se to glasi takole: bodoči ljudski oder, ki ga imenujem pravi ljudski oder, bo pojmoval igro ne kot prireditev izven občestvenega življenja ali celo kot prireditev z izrazitimi postranskimi nameni kakor so pridobivanje denarja itd. marveč kot višek občestvenega življenja, kot nazorno in vidno občestveno oblikovanje skupnih doživetij v krogoteku cerkvenega in sončnega leta. Igre tedaj ne bo igral brez zveze s tem življenjem, kakor to dela poklicno in za njim diletantsko gledališče, kjer je to popolnoma razumljivo in naravno. Ne samo, da pravi ljudski oder v adventnem in postnem času ne bo igral burk in komedij, pravi ljudski oder bo imel za svojo dolžnost, ki se ji ne more odtegniti, ako noče izgubiti pravice do življenja, da proslavi po možnosti adventni in božični čas s primerno igro, da povzdigne z igro duhá postnega časa, da nudi z igro sprostitve in veselja v predpustnem času, da naposled z igro ali preprosto

proslavo obudi v spomin druge praznike in spominske dneve v teku cerkvenega in sončnega leta. To, samo to in nič drugega ni njegova odrska naloga. V tem je bistvo bodočega, pravega ljudskega odra, do tega moramo priti, v tem je vse nasprotje do liberalnega, zgolj umetnosti ali pa zgolj zabavi in zraven pridobivanju denarja služočega diletantskega odra.

b) Oživljanje starih običajev in uvedba novih iz duha občestva

Poleg te odrske naloge pa mora imeti pravi ljudski oder še drugo silno važno nalogo. Oživiti bi moral vse naše prelepe običaje, ki izumirajo, in skrbeti bi moral za občestveno proslavljanje vseh raznih praznikov in prilik v občestvu fare in vasi. To vse skupaj seveda ni tako preprosto kakor je diletantsko igranje, ki za razne prilike in neprilike naštudira kako primerno ali neprimerno igro, jo spravi na oder in s tem svoje „delo“ opravi. Vendar je skrajni čas, da se navadimo jemati vse naše tako imenovano prosvetno delo bolj resno, globlje in ne samo preračunano na zunanji efekt in statistike.

Tako očitane naloge pravega ljudskega odra so tedaj silno raznolike, pa tudi hvaležne. Ni enostranost, ampak iz bistva stvari porojena nuja, da vse drugo izločimo iz njega, da drugega v njem ne dopuščamo. Že samo s tem je lahko dela dovolj. Priznam samo eno: ledino orjemo, delavcev pogrešamo.

6. Delo za novi ljudski oder

a) Znanstvene folklorne obnove

Kakor se danes vzporedno znanstveno odkrivajo viri naše narodne pesmi, tako bi bilo tudi za naše povračanje v ljudsko dramatsko tvornost vzporednega znanstvenega dela.

b) Novi dramatik

Hkrati pričakujemo dramatikov, ki jim subtilni psihološki problemi in sečiranje nevsakdanjih dogodkov ne bi bili edini predmet oblikovanja, ki bi se marveč potopili v življenje občestva in bi ustvarjali iz njega in zanj.

c) Naslonitev na liturgično gibanje v okviru katoliške akcije

Poleg folklornih in estetskih prizadevanj srečamo pri delu za pravi ljudski oder še liturgično gibanje in z njim katoliško akcijo. Ko je liturgično gibanje prav v smislu katoliške akcije začelo obujati zaspano občestveno zavest katoliških vernikov, je prav kmalu prišlo do obnove pravega ljudskega odra, ki je pri nas vzrasel vprav iz liturgije Cerkve. Naprej v cerkveni liturgiji, takoj nato pa v liturgično ubrani, to je z njo zvezani igri je dana možnost, da se občestvo Cerkve spravi vernikom v zavest in se resnično poglubi.

Iz tega tedaj kratko in malo sledi, da je treba delo pravega ljudskega odra usmeriti v smislu občestva Cerkve in občestva naroda. Ker pa smo kot narod povezani tudi v tostranski družabni sestav, ki zaradi duhovne krize doživlja svoj razkroj, je jasno, da se oblikujejo vsa razpolika trenja v njem v socialni igri, ki pa dobiva svoj pomen kakor narodna igra v duhu evangelija, cerkvenega občestva.

Tako se tedaj pokaže prvenstveno mesto duhovne igre. Ona lahko vsebuje rešitev vseh narodnostnih in vseh socialnih problemov, lahko prinaša celo vedrino in smeh, kakor nam kažejo vzgledi obeh velikih Francozov Gheona in Brochetja, če nas že odbija robotost srednjeveških fars, vloženi v pobožne misterije. To pa se seveda ne pravi, da je duhovna igra v našem pravem ljudskem odru edina dopustna oblika — ako naj po vsem povedanem to še posebej poudarim.

Pravi ljudski oder, ki je last in izraz cerkvenega in narodnega občestva, pa po svoji naravi in po zahtevah časa ne ilustrira in ne pogloblja samo statično pomembnejših točk v življenju občestva, ampak mora tudi dinamično izpodbujati občestvo k aktivnosti. Kakor na eni strani vrši to svoje dinamično poslanstvo marksistični oder, tako mora vršiti svoje poslanstvo tudi pravi ljudski oder. Saj je tudi Kristus povedal, da ni prinesel miru na ta svet, ampak meč. Ne zato, ker imamo na eni strani marksizem, ki z vsemi sredstvi poskuša izpodkopavati sleherno krščansko občestvo, ampak iz narave krščanstva sa-

mega moramo biti dinamični, aktivni. Ta dinamičnost, ta aktivnost prihaja do izraza v KA, ki ni in ne sme biti zgolj reakcija na marksistično akcijo. Marksistična akcija vrši propagando, katoliška akcija mora vršiti apostolat. Kar je marksističnemu odru razrednobojna, revolucionarna igra, to mora biti našim odrom duhovna igra in z njo zvezana narodna in socialna igra.

Oder, naš pravi ljudski oder, se tedaj kot last občestva uvršča čisto organski v apostolat in delo KA, je tedaj ne samo po svojih osnovah edino pravilen, ampak tudi po časovni usmerjenosti edino sodoben. Vprav ob tem se nam pokaže diletantizem, ki je po svoji naravi brezbarven in plehek, kot nevzdržen pojav, ki mu moramo napovedati boj do kraja.

7. Formalna plat pri novem ljudskem odru

Na koncu samo še besedo o zavetju pravega ljudskega odra. Dozdaj smo imeli društvene odre. Iz organizacijskih, upravnih in raznih drugih razlogov je to razumljivo in se bo ohranjalo še naprej. A po vsem dosedaj povedanem naši društveni odri ne smejo biti več društveni odri, to se pravi, last društva, ki ne predstavlja vsega cerkvenega občestva v fari, ampak farni odri. Kakor se delo društva ne sme omejiti samo na člane društva, ampak mora v smislu načel KA veljati vsej fari, tako morajo naši odri opravljati apostolsko delo za vso faro, morajo spremljati življenje vse fare, ne glede na to, ali je vsa včlanjena v društvu ali ne. Društvo naj bo samo pravna forma, zaradi oblasti potrebno zavetje, a nič več. Ali naj še poudarjam, da bodi igra praznik za vso faro, torej ne prepogosta? Ali naj dodam, da so potrebne poleg veličastnih prireditev vse fare pod milim nebom pred cerkvijo ali na kakšnem drugem primernem kraju tudi manjše zaključene prireditve v dvorani za posamezne stanove? Vse to, mislim, izhaja že iz vsega, kar sem zgoraj razvijal.

Mislim, da je zadnji čas, da v vseh stvareh pridemo čimprej do načelne jasnosti. Potem bo tudi ustvarjanje lažje in prišlo bo kmalu do vidnih uspehov.

Društveni nasveti.

Društveni plakati so koleka prosti.

Društva, katera so doslej kolekovala letake in plakate za igre, predavanja, koncerte itd. se opozarjajo, da je Ministrstvo financ dne 14. septembra 1935 pod št. 66390 odločilo, da društveni plakati ne podležejo taksi iz tarif. postavke br. 8, taksne tarife, ker društva nimajo spekulativnega značaja.

70 letnica Krekovega rojstva. —

27. novembra t. l. mine 70 let odkar se je rodil pri Sv. Gregoriju dr. Janez Ev. Krek, ustanovitelj Prosvetne zveze. Za to priliko naj društva priredijo primerne Krekove večere s predavanjem o Krekovi rasti, katero je izšlo v zadnji številki Vestnika. Ostali program naj bi obsegal eno dejanje ali celo igro: Tri sestre, Turški križ, Sv. Lucija, Ob vojski. To so vse Krekove igre. Primerna je tudi dramatična slika, ki je izšla v Vestniku št. 9-10 1927, pod naslovom „Srce“. Deklamacija „Slovenec Čehu“, in „Bršljana ni“ (glej Vestnik št. 9-10, 1932).

Društva, katera še nimajo Krekove slike naj si jo omislijo. Dobi se pri Prosvetni zvezi, Ljubljana, Miklošičeva c. 7 in stane 50 Din.

Za praznik uedinjenja 1. decembra

naj društva prirede primerno slavnost, ki obsega sledeči spored:

1. Domovina govori, deklamacija.
2. Narodna vzgoja, govor.
3. Ujedinjenje, zborna recitacija.
4. Od Urala do Triglava, petje moškega zbora.
5. Domovino ljubim, deklamacija.
6. Buči morje Adrijansko, Naprej zastave slave, Lepa naša domovina, Bože pravde, petje.

Deklamacije, govor se dobi pri Prosvetni zvezi, Ljubljana, Miklošičeva 7, po 3.— Din izvod.

Tečaj Zveze dekliških krožkov

se je vršil 2. in 3. novembra. Na tečaju je bilo 86 članic, ki so pridno sledile vajam in predavanjem. Tehnično je vodil tečaj g. prof. Dobovšek. Referirali so na tečaju sledeče: gđc. Marica Pogačnikova, gđc. Lebarjeva, o narodni pesmi g. Puš, o ljudskem odru g. profesor Niko Kuret, o Evharističnem kongresu in o vzgoji g. ravnatelj Vinko Zor. Vadile so se tudi v petju Slovenske mladenke in Oj zato. Omenjene note bodo krožki prejeli z okrožnico za december. Ako jih pa prej naročijo, jih dobijo tudi po pošti. Izrazila se je prošnja naj bi se tak tečaj vršil zopet o božiču.

1050 letnica smrti sv. Metoda

Vsa društva so dolžna glasom Škof. lista in po odredbi odbora PZ letos proslaviti 1050 letnico smrti sv. Metoda. V ta namen so dobila vsa društva Slomškovo glasnik št. 2-3, kateri jim nudi primerno snov, tako predavanje, deklamacije in dramatično sliko. Opozarjamo in priporočamo knjigo: Franc Grivec: „Slovanska apostola sv. Ciril in Metod“ z 42 slikami, ki je izšla l. 1927 in se dobi sedaj po znižani ceni Din 12.—. Vsaka društvena knjižnica jo mora imeti na razpolago. Naroča se pri Prosvetni zvezi v Ljubljani. Predavanja in deklamacije nudi tudi Vestnik Prosvetne zveze št. 4, iz l. 1927. Glasbene točke dobite v Ceciliji I. in II. del.

Vsebinska: Zbor slovenske katoliške prosvete. — Kulturni apostolat Katoliške akcije in katoliške prosvete. — Mladina in delo. — Bodoči Ljudski oder. — Društveni nasveti.
